บทความวิจัย (Research Article)

สังคีตลักษณ์การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน[1]

The Composition for the *Pi Nai* in the *Thang Ot* Musical Characteristic Accompanying the Khon: *Tha-yoi Sok* Suite

บุญเสก บรรจงจัด /Boonsek Bunjongjud
นักศึกษาหลักสูตรศิลปดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
The Degree of Doctor Student, Fine Arts Program in Music, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts
sek_thaimusic2523@hotmail.com

บำรุง พาทยกุล / Bamrung Phattayakul
อาจารย์ ดร. โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Dr., Graduate School, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts
bumrung_ptk@hotmail.com

ดุษฎี มีป้อม / Dussadee Meepom
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., โครงการบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
Asst. Prof. Dr., Graduate School, Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts
dusdeepom@gmail.com

Received: March 13, 2024 **Revised:** April 24, 2024 **Accepted:** August 3, 2024 **Published:** December 28, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “สังคีตลักษณ์การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน” ฉบับนี้ เพื่อศึกษาสำนวนทางโอดปี่ในประเภทเพลงทยอยสู่การประพันธ์ทางโอดปี่ใน ชุด เพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญปี่ใน กลุ่มศิลปินอาวุโสที่มีประสบการณ์การสอนและบรรเลงประกอบการแสดงโขน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อนำไปประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน

ผลจากการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์เพลงทยอยพบว่าโครงสร้างทำนองเพลงทยอย เป็นเพลงประเภทหน้าทับสองไม้ แบบมีโยน อัตราจังหวะสองชั้น โดยหนึ่งประโยคเพลงเท่ากับ หนึ่งจังหวะหน้าทับสองไม้ ทำนองเพลงประกอบด้วย 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำนองเนื้อเพลง และ กลุ่มทำนองโยน ใช้ในอารมณ์

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องสังคีตลักษณ์การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน ในสังกัดสถาบันบันทิตพัฒนศิลป์ หลักสูตรศิลปดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์

โศกเศร้าคร่ำครวญ ขณะผู้แสดงเคลื่อนที่ การบรรเลงใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งผสมซออู้ ในการสื่ออารมณ์โศกเศร้าจะใช้ปี่ในบรรเลงเพลงทยอยเนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่สื่ออารมณ์โศกได้ดี กำกับจังหวะด้วยฉิ่งและควบคุมจังหวะหน้าทับด้วยตะโพน

หลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศก พบว่า 1)ใช้หลักการประพันธ์เพลงไทยหน้าทับสองไม้ จังหวะสองชั้น 2)ใช้ทำนองหลักและเสียงลูกตกจากเพลงทยอยเป็นกรอบในการประพันธ์ทางโอดปี่ใน 3)นำรูปแบบสำนวนทางโอดในเพลงเดี่ยว และกระบวนแห่งลำนำมาร้อยเรียงเป็นทางโอดที่สอดคล้องกับการแสดงโขน 4)นำกลวิธีของปี่ในสอดแทรกไปในสำนวนทางโอดเพื่อสื่ออารมณ์โศกให้กลมกลืนสอดคล้องกับลีลาอารมณ์ของผู้แสดง 5)ใช้ช่วงเสียงแหบของปี่ในเป็นหลักในการรังสรรค์สำนวนทางโอด

คำสำคัญ: สังคีตลักษณ์, เพลงทยอย, ทางโอดปี่ใน, ประกอบการแสดงโขน

Abstract

This research article aims to examine the musical characteristics of the *pi nai* realisation in the *tha-yoi* song's category, leading to a brand-new realisation for the *pi nai* (Thai oboe) titled *Tha-yoi Sok* Suite accompanying the *khon* (Thai masked dance-drama). Qualitative research methods are used by collecting data from documents, interviews with experts, data synthesis, and composing the musical suite.

The formative structure showed the characteristics of *phleng tha-yoi* under the *song mai* rhythmic pattern form arraying the *yon* feature in *song chan* metric level. It has been found that one musical sentence is equal to one unit of the *song mai* rhythmic pattern. The melodic structure included the *nua* and *yon*, manifesting the sorrowful feeling of the *khon* actor who was performing the sad walking action with grief. The song is performed by the *pi phat mai khaeng* ensemble with an addition of the *so u* (alto two-string fiddle); the *pi nai* has played a key role, particularly in expressing the sadness of the actor through music with a collaborative rhythmic instrument, including the *ching* (a pair of small cup cymbals) and the *taphon* (a double-headed drum).

The composition principles of *Tha-yoi Sok* Suite include 1) the methods of Thai classical music composition of the *nathap song mai* or *song mai* rhythmic pattern under the *song chan* metric level, 2) the use of core melody and destination note in the *tha-yoi* song categories as a framework of composing the *pi nai* realisation, 3) the *ot* musical style of the solo version to make a new musical path accompanying the *khon*, 4) the use of special musical techniques of the *pi nai* to express sad feeling corresponded to the actor's performance, and 5) the use of *siang hap* (high notes) as a skeleton musical feature to create the musical version.

Keywords: musical characteristics, *phleng tha-yoi*, *thang ot pi nai*, musical accompaniment for the *khon*

บทนำ

เพลงทยอยนับเป็นเพลงที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในงานศิลปะทางด้านดุริยางคศิลป์ไทย ซึ่งเป็นเพลงเก่าที่มีมาแต่สมัยอยุธยา และยังคงได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน เป็นเพลงประเภทหน้าทับสองไม้ อยู่ในเพลงเรื่องทยอย ความหมายของเพลงแสดงถึงอารมณ์ความเศร้าโศกคร่ำครวญ นักวิชาชีพดนตรีไทยให้การยกย่องว่าเพลงทยอยเป็นเพลงที่ยิ่งใหญ่ และเป็นเพลงที่สำคัญ โดยเฉพาะกลุ่มของเพลงทยอยนั้นแสดงให้เห็นถึงงานศิลปะขั้นสูงสุด เพลงทยอยจึงจัดเป็นเพลงที่มีความสำคัญยิ่งในกระบวนการของเพลงไทย ซึ่งได้ถูกนำไปใช้ในหลายบทบาทหน้าที่ โดยเฉพาะสำหรับเป่าเป็นเพลงเดี่ยวอวดฝีมือ ในหนังสือฟังและเข้าใจเพลงไทย มนตรี ตราโมท และ วิเชียร กุลตัณฑ์ (2555) ได้กล่าวถึง ครูมีแขก ผู้มีฝีมือเป็นเลิศทางดนตรีไทยในราชสำนัก ตามบทเสภาไหว้ครู ว่า *“ครูมีแขกคนนี้เขาดีครัน เป่าทยอยลอยลั่นบรรเลงลือ”* เพลงทยอยได้ถูกสร้างทางบรรเลงขึ้นเพื่อแสดงถึงความสามารถในเชิงฝีมือของนักดนตรีไทยที่มีทั้งความไพเราะความโลดโผนในเพลงเดี่ยวขั้นสุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของเพลงทยอยที่มีจุดประสงค์ในการบรรเลงที่หลากหลายมิติของการนำไปใช้

นอกจากนี้เพลงทยอยยังได้ถูกนำมาใช้สำหรับประกอบการแสดงในอารมณ์ความเศร้าโศกทุกข์ระทมใจของตัวละคร ในเอกสารการแสดงโขน ตอน สืบมรรคา ของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ (2562) ได้กล่าวยกย่องเชิดชูคุณค่าของการแสดงโขนและการบรรเลงประกอบการแสดงโขน อันเป็นศิลปะชั้นสูงของไทยที่ได้ถูกฟื้นฟูและพัฒนาจากน้ำพระทัยอันเมตตาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง สนับสนุนส่งเสริมศิลปะการแสดงโขนของประเทศไทย โดยได้รับการยกย่องเชิดชูจากองค์การยูเนสโก United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization – UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ทางวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ปีพุทธศักราช 2561 ซึ่งทำให้งานศิลปะที่ทรงคุณค่านี้เป็นที่รู้จักและถูกติดตามในสังคมทั่วโลก และรอชื่นชมศิลปะการแสดงโขนของไทย ด้วยการแสดงโขนเป็นศิลปะที่ต้องอาศัยการบูรณาการศาสตร์ร่วมกันทั้งทางด้านนาฏศิลป์ คีตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ รวมถึงต้องใช้ไหวพริบปฏิภาณของผู้บรรเลงและผู้แสดงประกอบร่วมกันจึงจะส่งผลให้เกิดสุนทรียศาสตร์ที่งดงามสมบูรณ์ โดยเฉพาะการบรรเลงประกอบการแสดงโขนที่ยึดถือรูปแบบดั้งเดิมด้วย วงปี่พาทย์ในการบรรเลงเพื่อดำเนินเรื่องราวประกอบลีลาอารมณ์ต่าง ๆ ให้เกิดสุนทรียภาพจากงานศิลปะ โดยเฉพาะบทบาทในอารมณ์โศกเศร้าที่ต้องใช้ความพิเศษของการบรรเลงเพลงทยอยกับการแสดงโขนเพื่อดำเนินเรื่องราวและสะท้อนมิติทางอารมณ์ไปสู่ผู้ชมผู้ฟัง จึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บรรเลงที่จะต้องสร้างสรรค์ทำนองเพลงให้เกิดความสะเทือนอารมณ์โศกเศร้า ซึ่งเครื่องดนตรีที่สร้างทำนองเพลงให้โหยหวนโศกเศร้าได้นั้น ในวงปี่พาทย์นิยมให้ผู้บรรเลงปี่ใน ทำหน้าที่ดำเนินทำนองเพลงทยอยให้เกิดอารมณ์โศกเศร้า ในอดีตผู้บรรเลงปี่ในล้วนเป็นนักดนตรีที่มีฝีมือ มีประสบการณ์ มีความสามารถสูง และได้ใช้ความสามารถเฉพาะตนในการสร้างสรรค์ทำนองปี่ในให้โศกเศร้าโหยหวนกับการแสดงโขนได้เป็นอย่างดี แต่การสืบทอดหลักการและวิธีการเป่าปี่ในให้เกิดอารมณ์โศกเศร้ากับการแสดงโขน

ตั้งแต่ในอดีตมานั้นเป็นรูปแบบ “มุขปาฐะ” และเป็นองค์ความรู้เฉพาะบุคคล จึงทำให้ในปัจจุบันยังขาดหลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดง อย่างเป็นรูปธรรมตามหลักวิชาการ

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการวิจัย “สังคีตลักษณ์การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน” เพื่อศึกษาหลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทย การพัฒนาหลักความรู้ด้านการประพันธ์ทางโอดของปี่ในสำหรับการแสดงโขน การสร้างคุณค่าของงานศิลปะตามหลักวิชาการทางดนตรีของไทยและทะนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมด้านการเป่าปี่ใน เพื่อสืบสานและสร้างสรรค์พัฒนางานศิลปะอันเป็นมรดกของแผ่นดินไทยให้ยืนยงคงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสำนวนทางโอดปี่ในประเภทเพลงทยอยสู่การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน

ขอบเขตในการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาสังคีตลักษณ์ของเพลงทยอย ที่อยู่ในเพลงเรื่องทยอยของกรมศิลปากร ได้แก่ เพลง ทยอยทวอย ทยอยญวน ทยอยเขมร ทยอยกลาง ทยอยใน ศึกษาหลักการประพันธ์สำนวนทำนองทางโอดปี่ในสำหรับการแสดงโขน ศึกษาผลงานทางโอดปี่ในจากแผ่นบันทึกเสียงสื่อวิดีทัศน์ ศึกษาการบรรเลงเพลงทยอยกับการแสดงโขน ศึกษาหลักการประพันธ์เพลงไทย ศึกษาข้อมูลเอกสารวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านบุคคล ใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์สูงที่มีบทบาทหน้าที่ทะนุบำรุงเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งอยู่ในหน่วยงานราชการของรัฐ และเป็นบุคคลในวิชาชีพดุริยางคศิลป์ และนาฏศิลป์ให้การยอมรับ มีดังนี้

2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านปี่ใน สำนักการสังคีต กรมศิลปากร จำนวน 9 คน

2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญปี่ในที่มีประสบการณ์บรรเลงประกอบโขนและมีประสบการณ์ในการสอนปี่ใน ช่วงอายุ 50-80 ปี จำนวน 7 คน

2.3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์โขนยักษ์ จำนวน 5 คน

3. ขอบเขตด้านการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอย มีดังนี้

3.1 ขอบเขตด้านเพลง ใช้เพลงในกลุ่มเพลงเรื่องทยอย ฉบับของกรมศิลปากรเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์

3.2 ขอบเขตของตัวแสดงโขนในบทบาทที่แสดงอากัปกิริยาความโศกเศร้าของตัวละครพิเภกในเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพิเภกถูกขับ

3.3 ขอบเขตด้านการประพันธ์ ใช้หลักการประพันธ์เพลงไทยที่เป็นฐานเดิม ร่วมกับหลักการประพันธ์สำนวนทางโอดของปี่ในเพลงทยอยเพื่อสื่อทำนองโศกเศร้าให้สอดคล้องกับอากัปกิริยาอารมณ์ความเศร้าโศกของพิเภก

3.4 ขอบเขตด้านการบรรเลง ใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งผสมซออู้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย ตำรา บทความวิชาการ ศึกษาผลงานทางโอดปี่ในจากวิดีโอ เทปบันทึกเสียง สื่อวีดิทัศน์ทั้งการบรรเลง และการแสดงโขนในอารมณ์โศกเศร้า รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญปี่ใน กลุ่มศิลปินอาวุโส สำนักการสังคีต กรมศิลปากร และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญปี่ในที่มีประสบการณ์ในการสอนปี่ใน และบรรเลงประกอบการแสดงโขน โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต ตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ ให้ได้องค์ความรู้ จากนั้นนำไปพัฒนาการประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน

ภาพที่ 1 *กรอบแนวคิดในการวิจัย*

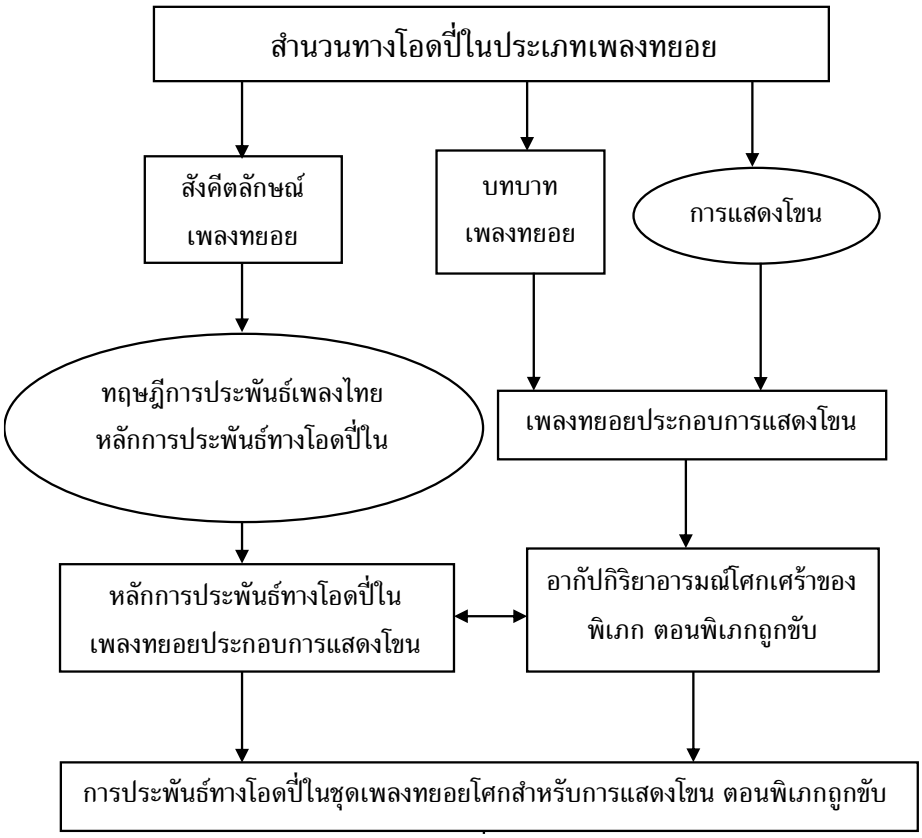

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

ผลการวิจัย

เพลงทยอยเป็นเพลงที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในวัฒนธรรมดุริยางคศิลป์ไทย และได้ถูกนำไปใช้ในบริบทต่าง ๆ ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในการบรรเลงสำหรับการแสดงโขนนั้นนิยมใช้วงปี่พาทย์เป็นวงดนตรีบรรเลงประกอบการแสดงเพราะมีความเหมาะสมต่อการแสดงรำหน้าพาทย์ การแปลงกายหรือแสดงอากัปกิริยาอารมณ์ต่าง ๆ เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ รวมถึงอารมณ์โศกเศร้า นับได้ว่าวงดนตรีในการบรรเลงเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินเรื่องราวให้กับการแสดง โดยเฉพาะอารมณ์โศกเศร้านิยมใช้เพลงทยอยในการแสดงขณะเคลื่อนที่ด้วยอากัปกิริยาโศกเศร้าของตัวละคร เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ ปี่ใน เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่มีคุณสมบัติของเสียง และกลวิธีเป่าโหยหวนจึงสามารถสร้างอรรถรสของอารมณ์โศกเศร้าได้เป็นอย่างดี การวิจัยเรื่องสังคีตลักษณ์การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน ซึ่งแต่เดิมมานั้นเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบมุขปาฐะ โดยกระบวนการวิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และต่อยอดการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงชุดทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน ตอนพิเภกถูกขับ จากข้อมูลในงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า สังคีตลักษณ์ของเพลงทยอยนั้น มีโครงสร้างเป็นเพลงประเภทหน้าทับสองไม้ แบบมีลูกโยน โดยเพลงทยอยมีต้นรากของทำนองเพลงอัตราจังหวะสองชั้น เป็นเพลงเก่าที่มีมาแต่สมัยอยุธยา ต่อมาได้มีคีตกวีทางด้านดุริยางคศิลป์ไทย ได้นำเพลงทยอยไปสร้างรูปลักษณ์เป็นงานศิลปะในหลายมิติด้วยกัน เช่น นำเพลงทยอยไปสร้างสรรค์เป็นเพลงเดี่ยว ที่แสดงศักยภาพขั้นสูงสุด เรียกว่าเพลงทยอยเดี่ยว นอกจากนี้คีตกวีได้นำเพลงทยอยไปประพันธ์ขยายและตัดทอนเป็นเพลงเถา นำเพลงทยอยต่าง ๆ ไปร้อยเรียงเป็นเพลงชุดเพื่อใช้สำหรับพิธีกรรมเรียกว่าเพลงเรื่องทยอย ซึ่งในแต่ละด้านการสร้างงานดุริยางคศิลป์จากเพลงทยอยจะปรากฏคุณลักษณะเฉพาะในการบรรเลงที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงจุดมุ่งหมายของการนำไปใช้ที่ต่างกันด้วย โดยบทบาทสำคัญของเพลงทยอยที่มีต่อสังคมไทย ประกอบไปด้วย

1. การบรรเลงในพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การเทศน์มหาชาติชาดก กัณฑ์มัทรี ใช้เพลงทยอยและเพลงโอด บรรเลงประกอบประจำกัณฑ์

2. การบรรเลงเพื่อการฟังและแสดงฝีมือ ได้แก่ ประเภทเพลงสามชั้นและเถา เพลงทยอยใน เพลงทยอยนอก เพลงทยอยเขมร เป็นต้น ประเภทเพลงเดี่ยว ได้แก่ เพลงทยอยเดี่ยว

3. การบรรเลงเพื่อประกอบการแสดง ได้แก่ เพลงในกลุ่มเพลงเรื่องทยอย หรือเพลงที่มีโครงสร้างและความหมายของอารมณ์ของเพลงที่สื่อความหมายโศกเศร้าทุกข์ระทมใจ เช่นเดียวกับเพลงทยอย

การวิเคราะห์สังคีตลักษณ์เพลงเรื่องทยอย ฉบับกรมศิลปากร ผู้วิจัยได้จำแนกการวิเคราะห์ ได้แก่ โครงสร้างเพลงทยอย กลุ่มเสียง สำนวนทำนอง จังหวะ การประสานทำนอง

<u>ตัวอย่าง</u> การวิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างประโยคของเพลงทยอย สองชั้น การกำกับด้วยหน้าทับสองไม้และควบคุมจังหวะด้วยฉิ่ง ใช้แนวการบรรเลงที่ช้าเนิบเพื่อแสดงถึงอารมณ์โศกเศร้า

ภาพที่ 2 *การวิเคราะห์โครงสร้างเพลงทยอย*

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

จากการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์เพลงทยอย สามารถจำแนกองค์ประกอบของเพลงได้ดังนี้

1) โครงสร้างทำนองเพลงทยอย เป็นเพลงประเภทหน้าทับสองไม้ แบบมี โยน อัตราจังหวะสองชั้น

2) ลักษณะการแบ่งประโยคของเพลงทยอย แบ่งตามจังหวะหน้าทับสองไม้ หนึ่งประโยคเพลงเท่ากับหนึ่งจังหวะหน้าทับ

3) โครงสร้างทำนองเพลงประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประโยคเพลงที่เป็นช่วงทำนองเนื้อเพลง และกลุ่มประโยคเพลงที่เป็นช่วงทำนองโยน

4) ลักษณะทำนองเพลงเป็นเพลงประเภททางพื้น

5) กลุ่มเสียงที่ใช้ในการบรรเลงเพลงเรื่องทยอย จากการวิเคราะห์โน้ตเพลงเรื่องทยอย ฉบับกรมศิลปากร ได้แก่ กลุ่มเสียงทางกลางแหบ กลุ่มเสียงทางใน กลุ่มเสียงทางกลาง

6) ลักษณะอารมณ์เพลง เป็นเพลงอารมณ์โศกเศร้า อาลัยอาวรณ์ พลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก

7) การบรรเลงเพลงทยอยประกอบการแสดงโขนจะใช้วงปี่พาทย์ไม้แข็งบรรเลง โดยการสื่ออารมณ์เศร้าโศกจะใช้ปี่ในเป็นผู้บรรเลงเพลงทยอยเนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่สื่ออารมณ์เศร้าโศกได้ดี

8) กำกับจังหวะด้วยฉิ่ง และควบคุมจังหวะหน้าทับด้วยตะโพน

การประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศก สำหรับประกอบการแสดงโขน

การประพันธ์ออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ ส่วนที่1 การประพันธ์ทำนองหลัก และส่วนที่ 2 การประพันธ์ทางโอดปี่ใน

โดยในส่วนที่ 1 การประพันธ์ทำนองหลัก ผู้วิจัยได้นำกรอบข้อมูลของการแสดงโขน โดยกำหนดเรื่องรามเกียรติ์ ตอนพิเภกถูกขับ จากการศึกษาบทการแสดง และคำสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้สรุปเป็น 3 ช่วงเหตการณ์ดังนี้ 1) ช่วงที่พิเภกถูกทศกัณฑ์ขับไล่ 2) ช่วงที่พิเภกร่ำลาเมียและลูก 3) ช่วงที่พิเภกระหกระเหินในอรัญเวศเพื่อตามหาพระราม

ซึ่งทั้ง 3 ช่วงเหตุการณ์ เป็นกรอบให้ผู้วิจัยได้ประพันธ์ชุดเพลงทยอยโศก ประกอบด้วย เพลงทยอยโศก เพลงทยอยครวญ เพลงทยอยวิโยค ในการกำหนดโครงสร้างทำนองเพลงให้มีความเหมาะสมกับการแสดง โดยใช้หลักทฤษฎีในการประพันธ์ดังนี้

1) ใช้หลักการประพันธ์แบบอัตโนมัติ ผู้วิจัยได้ใช้หลักการประพันธ์ที่เรียบเรียงโดยครูมนตรี ตราโมท เป็นแนวทางในการประพันธ์ทำนองหลัก โดยใช้หลักของการประพันธ์ข้อที่ 1 คือการประพันธ์ขึ้นใหม่โดยการเรียบเรียงทำนองใหม่มิได้มีต้นรากมาจากเพลงใด

2) ใช้ทฤษฎีดุริยางคศิลป์ไทย ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีดุริยางคศิลป์ไทยในการประพันธ์เพลงจากการวิเคราะห์สังคีตลักษณ์เพลงทยอย ประกอบไปด้วย รูปแบบโครงสร้างท่วงทำนอง ประโยคเพลง อัตราจังหวะสองชั้น ประเภทหน้าทับสองไม้แบบมีโยน

3) ใช้หลักการตั้งชื่อเพลงที่เรียบเรียงโดยครูมนตรี ตราโมท มาเป็นแนวคิดในการตั้งชื่อเพลงตามทำนองและเหตุการณ์ของเรื่องราว

หลักการประพันธ์สำนวนทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน

จากกระบวนการวิจัยพบว่าหลักการประพันธ์สำนวนทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขนนั้นเป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวของผู้ปฏิบัติโดยการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้จากสำนวนเพลงพื้นฐานและสำนวนเพลงเดี่ยว การแปรทำนองหลักเป็นสำนวนการดำเนินทำนองทางปี่ใน เป็นการเรียนรู้และสืบทอดด้วยรูปแบบมุขปาฐะ ผู้เป่าปี่ในจึงนำประสบการณ์องค์ความรู้นั้นมาประพันธ์เป็นทางบรรเลงเป็นทางโอดบนโครงสร้างเพลงทยอยตามศักยภาพ ประสบการณ์ และองค์ความรู้ที่ตนมี โดยผู้เป่าปี่ได้จินตนาการแล้วประดิษฐ์สำนวนทางโอดปี่ในบนโครงสร้างเพลงทยอยเพื่อถ่ายทอดอารมณ์โศกเศร้าไปสู่ผู้แสดงโขนและผู้ชม จากข้อมูลเอกสาร งานวิจัย รวมถึงคำสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญปี่ใน ได้สรุปหลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับประกอบการแสดงโขน และ หลักการบรรเลงทางโอดปี่ในเพลงทยอยไว้ ดังนี้

หลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน

1) การใช้หลักการประพันธ์เพลงไทย ประเภทหน้าทับสองไม้ อัตราจังหวะสองชั้น

2) การใช้ทำนองหลักและเสียงลูกตกสำคัญจากเพลงทยอยเป็นกรอบในการประพันธ์ทางโอดปี่ใน

3) การนำรูปแบบสำนวนทางโอดในเพลงเดี่ยว และลำนำเสียงปี่ในมาร้อยเรียงประพันธ์สำนวนทางโอดปี่ในให้เหมาะสมกับการแสดง

4) การนำเทคนิคการใช้กลวิธีทางวิชาการของปี่ในสอดแทรกในสำนวนทางโอดเพื่อสื่ออารมณ์โศกเศร้าให้มีความกลมกลืนสอดคล้องกับลีลาอารมณ์ของผู้แสดง

5) การใช้คุณสมบัติของช่วงเสียงแหบปี่ในเป็นฐานในการประดิษฐ์สำนวนทางโอด

นอกจากหลักในการประพันธ์ทางโอดปี่ในแล้วสิ่งที่สำคัญและทำให้ทางโอดเกิดสุนทรียะได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นได้แก่หลักในการบรรเลง

หลักการบรรเลงทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน

1) ในขณะบรรเลงผู้บรรเลงต้องควบคุมลมให้คุณภาพเสียงปี่ในมีความนุ่มนวล

2) แนวจังหวะในขณะบรรเลงต้องเชื่องช้า

3) ใช้วิธีการเป่าเสียงยาวเชื่อมโยงเสียงด้วยวิธีการเป่าโหยหวน การระบายลม การเป่าพรม

4) การปฏิบัติกลวิธีต่าง ๆ ในสำนวนทางโอดปี่ใน ด้วยลีลาอารมณ์ร่วมในขณะการบรรเลงต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของจังหวะและท่วงทำนอง

5) อุปกรณ์ของปี่ใน ได้แก่ เลาปี่ และลิ้นปี่ใน ต้องมีคุณภาพที่ดี

6) ผู้บรรเลงต้องมีฝีมือ มีไหวพริบ และรู้ท่วงท่ากิริยาของผู้แสดง

ภาพที่ 3 *กรอบแนวคิดในการประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน*

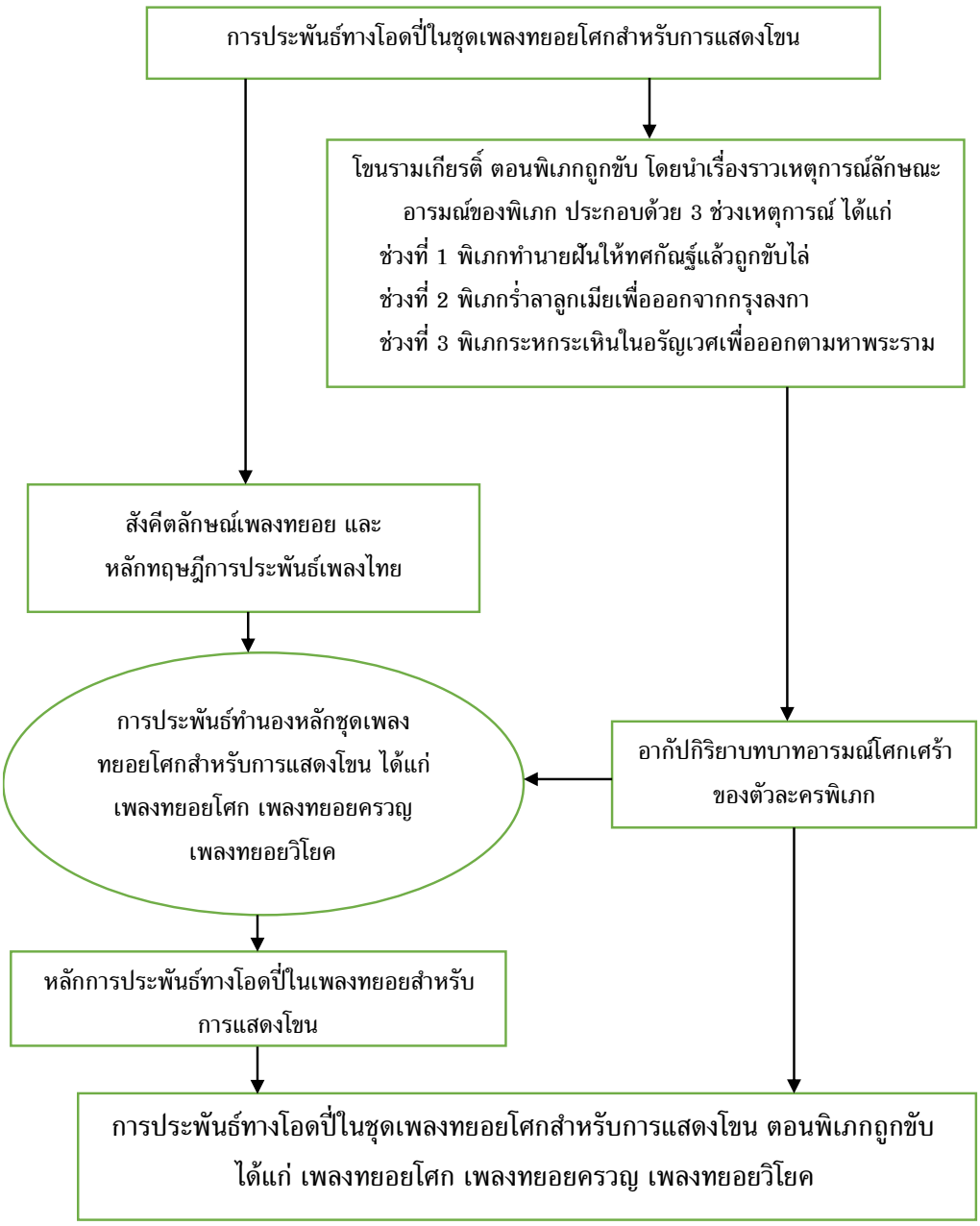

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

หลักการประพันธ์ทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน

1) ใช้หลักการประพันธ์เพลงไทย ประเภทหน้าทับสองไม้ อัตราจังหวะสองชั้น โดย 1 จังหวะหน้าทับสองไม้ อัตราจังหวะสองชั้น ทำนองเพลง 1 ประโยค เท่ากับ 4 จังหวะ ของโน้ตสากล

2) ใช้ทำนองหลักและเสียงลูกตกสำคัญจากเพลงทยอยเป็นกรอบในการประพันธ์ทางโอดปี่ใน

ภาพแสดงการใช้หลักการประพันธ์เพลงไทย ข้อ 1 และ ข้อ 2 ดังนี้

ภาพที่ 4 *โน้ตแสดงเสียงลูกตกสำคัญ จากทำนองหลักเพลงทยอยที่ใช้เป็นกรอบในการประพันธ์ทางโอดปี่ใน*

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

3) การนำรูปแบบสำนวนทางโอดในเพลงเดี่ยวและกระบวนแห่งลำนำมาร้อยเรียงเป็นทางโอดที่สอดคล้องกับการแสดงโขน

ภาพที่ 5 *รูปแบบสำนวนทางโอดในเพลงเดี่ยวที่ใช้เป็นแนวทางในการประพันธ์ทางโอดให้เหมาะสมกับการแสดง*

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

ภาพที่ 6 *ตัวอย่างการประพันธ์ทางโอดปี่ใน ให้สอดคล้องกลมกลืนกับท่วงท่าลีลาอารมณ์เศร้าโศกของตัวแสดงโขน*

ท่วงท่ากิริยาอาลัยอาวรณ์

ท่วงท่าอ้างว้างโศกเศร้า ครุ่นคิดคำนึงถึง

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

4) นำเทคนิคการใช้กลวิธีของปี่ในสอดแทรกลงไปในสำนวนทางโอดเพื่อสื่ออารมณ์โศกเศร้าให้มีความกลมกลืนสอดคล้องกับท่วงทีลีลาอารมณ์ของผู้แสดงโขน

ภาพที่ 7 *ตัวอย่างการนำเทคนิคการใช้กลวิธีทางวิชาการของปี่ในมาใช้ในการประพันธ์สำนวนทางโอด*

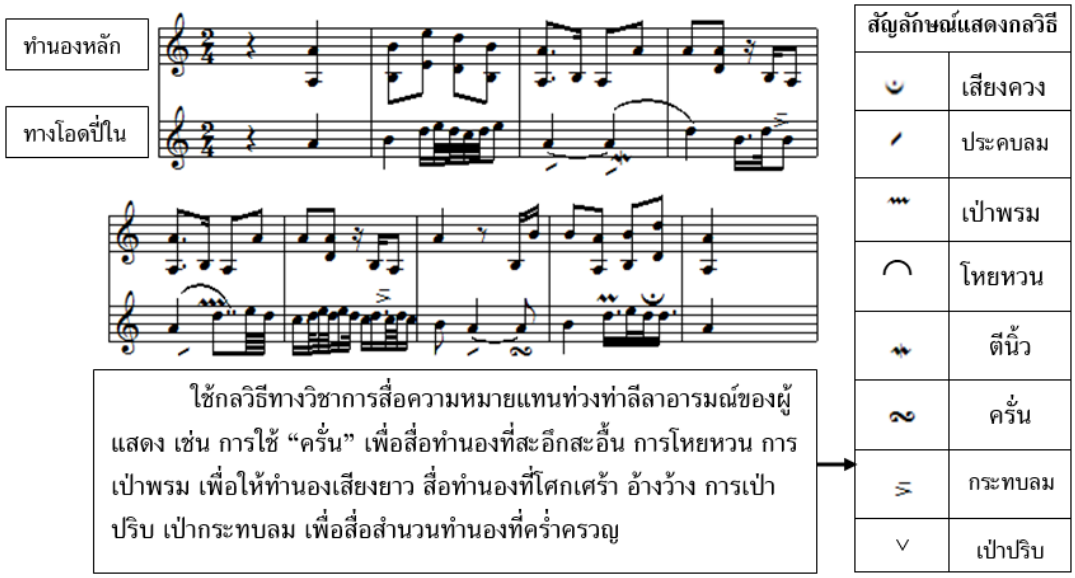

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

ภาพที่ 8 *อากัปกิริยาท่วงทีลีลาอารมณ์ของผู้แสดงโขนตัวในการเชื่อมโยงการใช้กลวิธีทางวิชาการใส่ไปในสำนวนทางโอดเพื่อสื่ออารมณ์โศกเศร้า*

ท่วงท่าอากัปกิริยาซวนเซ สะอึกสะอื้นเสียใจ

ท่าวงท่ากิริยาเจ็บปวดรวดร้าวเสียใจ

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

5) การใช้ช่วงเสียงแหบเป็นหลักโดยส่วนใหญ่ในการประพันธ์ และคำนึงถึงข้อจำกัดของเสียงปี่ในที่เหมาะสมต่อการประดิษฐ์สำนวนทางโอด

ภาพที่ 9 *ตัวอย่างเพลงทยอยโศก การใช้กลุ่มเสียงแหบในการประพันธ์ทางโอดปี่ใน*

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

สรุป

ผลการศึกษาวิจัยด้านสังคีตลักษณ์เพลงทยอยสำหรับการแสดงโขน พบว่า โครงสร้างทำนองเพลงทยอย เป็นเพลงประเภทหน้าทับสองไม้ แบบมี โยน อัตราจังหวะสองชั้น โครงสร้างทำนองเพลงประกอบไปด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เป็นช่วงทำนองเนื้อเพลง กลุ่มที่เป็นช่วงทำนองโยน เป็นเพลงประเภททางพื้น ใช้ในอารมณ์โศกเศร้ารันทดใจขณะผู้แสดงเคลื่อนที่ การบรรเลงใช้วงปี่พาทย์บรรเลงเป็นหลัก ในการสื่ออารมณ์โศกเศร้าจะใช้ปี่ในบรรเลงเพลงทยอยเนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่สื่ออารมณ์โศกได้ดี กำกับจังหวะด้วยฉิ่ง และควบคุมจังหวะหน้าทับด้วยตะโพน

ผลการศึกษาวิจัยด้านหลักการประพันธ์ทางโอดของปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับการแสดงโขน พบว่าหลักการประพันธ์เกิดจากองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวของผู้เป่าปี่ใน โดยการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้จากสำนวนเพลงพื้นฐาน และสำนวนเพลงเดี่ยว ซึ่งเป็นการเรียนรู้และสืบทอดรูปแบบมุขปาฐะ โดยผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้จากกระบวนการวิจัยมาประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกสำหรับแสดงโขน โดยกำหนด เรื่องรามเกียรติ์ ตอนพิเภกถูกขับ จากการศึกษาบทประพันธ์การแสดง และคำสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้สรุปเป็น 3 ช่วงเหตุการณ์ดังนี้ ช่วงที่ 1 พิเภกถูกทศกัณฑ์ขับไล่ ใช้เพลงทยอยโศก ช่วงที่ 2 พิเภกร่ำลาเมียและลูก เพลงทยอยครวญ ช่วงที่ 3 ช่วงที่พิเภกระหกระเหินในอรัญเวศเพื่อตามหาพระราม ใช้เพลงทยอยวิโยค ซึ่งทั้ง 3 ช่วงเหตุการณ์ เป็นกรอบให้ผู้วิจัยได้ประพันธ์ชุดเพลงทยอยโศก โดยส่วนแรกประพันธ์ทำนองหลัก และส่วนที่สองประพันธ์ทางโอดปี่ในชุดเพลงทยอยโศกกับลักษณะอารมณ์ท่วงท่าอากัปกิริยาของตัวละครพิเภกใน 3 ช่วงเหตุการณ์ ของการแสดงโขน ตอนพิเภกถูกขับ

อภิปรายผล

เพลงทยอยได้ถูกนำมาใช้ประกอบการแสดงของตัวโขนละครในหน้าพาทย์การแสดงกิริยาอารมณ์โศกเศร้าเสียใจ จากข้อมูลงานวิจัยของกิตติ คงตุก (2550) ได้สรุปไว้ว่า คุณสมบัติสำคัญอย่างหนึ่งของงานศิลปะคือความสามารถในการสื่ออารมณ์ และความหมายสู่ผู้เสพงาน เพลงทยอยใน สองชั้น เป็นเพลงที่นำไปใช้ประกอบการแสดงโขนละครในอารมณ์โศกเคลื่อนที่ เนื่องจากท่วงทำนองมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมนุษย์ในภาวะอารมณ์โศกเศร้า นอกจากนี้ อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2511) ได้อธิบายถึงเพลงที่เกี่ยวกับอารมณ์ความโศกเศร้าเสียใจ เพลงทยอยนี้ จะใช้กับตัวละครที่ได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจอย่างรุนแรง เป็นเพลงหน้าพาทย์สำหรับบรรเลงประกอบกิริยาการเดินทางด้วยความโศกเศร้า และสอดคล้องกับ มนตรี ตราโมท และวิเชียรกุลตัณฑ์ (2555) ได้อธิบายถึง เพลงทยอยเขมรทยอยญวน หรือโบราณเรียกว่าเพลงกระเหรี่ยงไกวเปล นิยมนำมาใช้ในการแสดงโขนละคร ทำนองเพลงเป็นไปในทางโศกเศร้ารันทดใจ ในด้านการแสดงเมื่อถึงการรำหน้าพาทย์ที่แสดงอากัปกิริยาอารมณ์เศร้าโศกของตัวละคร จึงนิยมใช้เครื่องเป่าอย่างปี่ในบรรเลงในเพลงทยอยเพราะเสียงปี่ในมีความไพเราะรวมถึงทำเสียงโหยหวนโศกเศร้าได้ดียิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ David Morton “The Traditional Music of Thailand” ได้อธิบายถึง ปี่ของไทยเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงไพเราะนุ่มนวล ดังนี้ “*The instrumental lively*,

playful, soft and sweet. The music would be very pleasing were one or two of the wind instruments laid aside, especially the pi chanai" (David, 1976)

ในด้านหลักการประพันธ์สำนวนทางโอดปี่ในเพลงทยอยสำหรับการแสดงโขนนั้นเป็นองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวของผู้ปฏิบัติปี่ใน โดยการสั่งสมประสบการณ์ความรู้ที่ได้มาจากการเรียนรู้จากสำนวนเพลงพื้นฐานและสำนวนเพลงเดี่ยว แล้วนำมาประพันธ์ทางโอดปี่ในสำหรับการแสดง เพื่อสื่ออารมณ์ท่วงทำนองเพลงที่โศกเศร้าให้กลมกลืนกับท่วงทีลีลาผู้แสดงแล้วส่งทอดสุนทรียะของการแสดงไปสู่ผู้รับชม ซึ่งสอดคล้องกับวิธีดำเนินทำนองเพลง ทางโอด ในหนังสือทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทย ของ อุทิศ นาคสวัสดิ์ (2511) ส่วนทำนอง "ทางโอด" ก็เป็นลักษณะทำนองที่แช่มช้า สำนวนทำนองฟังเศร้าสลดเป็นที่สุด นอกจากนี้ ปี๊บ คงลายทอง (การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2565) ได้อธิบายว่าถึงหลักความสำคัญในการบรรเลง ผู้บรรเลงปี่ในต้องเอื้อให้ความสำคัญกับผู้แสดงเป็นอันดับแรก ต้องทำสำนวนกลอนปี่ในให้สอดคล้องกับการแสดง การบรรเลงสื่อให้ผู้ชมได้รู้สึกตามอารมณ์นั้นด้วย นอกจากนี้ บุญช่วย โสวัตร (การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 กันยายน 2565) ได้อธิบายถึงหลักการประพันธ์สำนวนทางโอด สำนวนเสียงโศกเศร้าส่วนมากจะใช้เสียงสูงช่วงเสียงแหบในการสร้างสำนวนทางโอด เพราะเป็นช่วงเสียงที่มีความเหมาะสม ส่วนช่วงเสียงกลางและช่วงเสียงต้อทำให้เกิดอารมณ์โศกเศร้ายากกว่าช่วงเสียงแหบ โดยใช้ลักษณะเสียงยาวกับการเคลื่อนที่ของทำนองให้เกิดความกลมกลืนในลีลาของแต่ละสำนวน และแต่ละสำนวนต้องไม่ยาวติดต่อกัน ซึ่งต้องประกอบไปด้วยช่วงที่มีช่วงที่เริ่ม และช่วงจบ ผูกพันต่อเนื่องกันไปจนจบหรือหมดบทบาท จากหลักการประพันธ์ดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลักการเชิงปรัชญาที่ พิชิต ชัยเสรี (2525) ได้อธิบายไว้ในหนังสืออนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ นายเทียบ คงลายทอง ไว้ว่าเพลงที่เรียกได้ว่ากระตุ้นสำนึกเศร้านั้น ประกอบไปด้วยคุณลักษณะดังนี้ "*จังหวะทำนองช้าเนิบ ช่วงห่างระหว่างเสียงแคบไม่กระโดด เสียงไม่กร้านโกร่งกร่างแต่สงบนุ่ม*"

ภาพที่ 10 *ท่วงทำนองทางโอดปี่ใน เพลงทยอยครวญ แสดงถึงช่วงห่างระหว่างเสียงแคบไม่กระโดด*

หมายเหตุ. โดย บุญเสก บรรจงจัด, 2567.

จะเห็นได้ว่าทำนองทางโอดปี่ในเพลงที่ประพันธ์ขึ้นนั้นมีลักษณะท่วงทำนองระหว่างเสียงแคบไม่กระโดด ซึ่งเป็นลักษณะของสำนวนเสียงปี่ในที่ทำให้เกิดความเศร้าโศก โดยเฉพาะด้านการบรรเลงประกอบการแสดงโขนละครนั้น เพลงทยอยเป็นเพลงที่มีบทบาทที่สำคัญยิ่งอีกเพลงหนึ่งที่จะสะท้อนอารมณ์ความโศกเศร้าให้กับศิลปะการแสดงให้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรม ตามจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่แท้จริงของเพลงทยอย

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะด้านดุริยางคศิลป์ไทยควรให้ครอบคลุมลุ่มลึกในเชิงการสืบรักษาวัฒนธรรมอันดีงามเป็นเอกลักษณ์และมีคุณค่าอันวิจิตรนั้นไว้มิให้สูญ หรือ เสื่อม ลด ถด ถอย ด้วยผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ว่าชนชาติใด ๆ ในอารยชนย่อมหวงแหนศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของตนเองไว้ โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมของชาตินั้นควรได้รับการปกป้องดูแลจากองค์กรศิลปะวัฒนธรรมแห่งชาติ ส่งเสริมค่านิยมรักษ์วัฒนธรรมไปสู่คนรุ่นใหม่ซึ่งเป็นเยาวชนของชาติ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เข้ามาในชาตินั้นล้วนมุ่งผลประโยชน์ ทำให้ค่านิยมทางวัฒนธรรมดั้งเดิมถูกเบียดบังและถูกละเลย กลายเป็นสิ่งที่ไม่ได้รับความนิยม ดังนั้นหากเกิดความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งช่องทางในการถ่ายทอดและสื่อสารต่าง ๆ ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยศิลปะวัฒนธรรมที่ได้เก็บรวบรวมรักษาไว้ก็จะเป็นประโยชน์ต่อการสืบสาน รักษา การพัฒนาต่อยอดการศึกษาเรียนรู้ และธำรงค์รักษาศิลปะของชาติได้ยั่งยืนยาวนาน

รายการอ้างอิง

กิตติ คงตุก. (2550). *เพลงทยอยใน 3 ชั้นในมุมมองสัญวิทยา.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหิดล]. Mahidol IR. https://repository.li.mahidol.ac.th/items/fdbbecee-8917-4537-b705-1720fe1a137f

บุญเสก บรรจงจัด. (2567). *สังคีตลักษณ์การประพันธ์ทางโอดปี่ใน ชุด เพลงทอยโศกสำหรับการแสดงโขน.* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

พิชิต ชัยเสรี. (2525). *ดนตรีในปรัชญา ในหนังสืออนุสรณ์ในการเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงศพนายเทียบ คงลายทอง.* เลี่ยงเชียง.

มนตรี ตราโมท และวิเชียร กุลตัณฑ์ (2555). *ฟังและเข้าใจเพลงไทย.* อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพฯ. (2562). *การแสดงโขน ตอน สืบมรรคา.* มูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ.

อุทิศ นาคสวัสดิ์. (2511). *ทฤษฎีและการปฏิบัติดนตรีไทยภาค 1 ว่าด้วยหลักและทฤษฎีดนตรีไทย.* เทพนิมิตการพิมพ์.

David, M. (1976). *The Traditional Music of Thailand*. https://www.google.co.th/books/edition/The Traditional Music of Thailand